

ՀԱՆԳԻՍՏ Վ. Հ. ՂԵՒՈՆԴ

ԱԼԻՇԱՆ

ԱԹՈՌԱԿԱԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԽԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻՍ

1820—1901. ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23

Խորտակուած սրտով կը գուժենք Միաբանութեանս և Ազգիս պաշտելի Հօր Ալիշան Վարդապետի շանթաւար բօթը։
Տարույս սկիզբները վտանգաւոր շնչարգելութիւն
ԲՕԹԸ մը կը սպառնար Նահապետին թանկագին կենաց-
տակայն Նրկինքը գթաց մեղի՝ մի քիչ կասեցընե-
լով ալեզարդ Մերունայն յաղթական արեւմուտքը։ Ապրեցաւ

Յանձնուած Բազմ. Ի. Դեկտեմբեր 1901։

Նահապետը և տեսաւ իր անպուգական արդեանց և իւրայնոց անխոնջ վաստակոց պասկը որ հիւսուած էր իր հոգեշունչ երգերով սնած ու ապրած երախտագէտ ազգայնոց ձեռքով: Նոյն մխիթարական օրէն վերջը, իր պատկառելի հասակը՝ իրեն երազել կու տար Երկինքը՝ որուն կը տենչար, կ'աճապարէր մի օր առաջ հոն թռչելու, ուր թռաւ թողլով համայն Մխիթարեանքս անմխիթար սգոյ մէջ:

Ընծայման տօնին [Նոյեմբեր 21 Ն. Տ.] ոչինչ չունէր, և սովորականէն աւելի ընկերութեանս մէջ իր քաղցր ու պատկառելի ընտանութեամբ կը խօսէր ու
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ կը հարցընէր. ի միասին զուարթութեամբ տօնին առթիւ մի փոքրիկ հանդէս կատարելէն յետոյ, նա իր սովորականին համեմատ քաջուհեցաւ իր սենեակը: Ամբողջ միաբանութեան համար ննջելու զանգակը հազիւ թէ զարկաւ, վաճառան մէջ արտաքոյ կարգի յուզում մը տիրեց, երիտասարդք ու հասակաւորք շուարած սրահներու մէջ կը վազվրզեն, անտեղեկներուն հաղորդելով ալէզարդ Նահապետին ծանր վիճակը: — Գուրգուրալի ծերունին անկողին մտնելուն պէս՝ խղճուելու աստիճան շնչարգելութիւն մը կ'ունենայ. Ուխտիս Վեհը և մեծ ու պղտիկ կը խուժենք սենեակը, օրհասական էր իր վիճակը. մինչեւ որ բժիշկը կը հասնի, սովորական դեղերը կը մարտակարարենք. նորա անկաշկանդ լեզուն կաշկանդուած էր, չէր մարած իր յիշողութիւնը, մեր հարցմանց կը պատասխանէր համբուրելի գլխուն շարժումներով: Հասաւ բժիշկը որոշեց անորոշ վտանգը, ու պատուիրեց հանդերձեալ կենաց ամէն պատրաստութիւնները տեսնել. բժշկի այդ պատուէրը քստմնելի անակնկալ հարուած մ'էր: Ըմբռնած էինք թէ մահուան ոգւոյն դիմադրել չկայ, անգութ ճշմարտութիւն մըն էր:

Քիչ ատենէն ամենուս գէմբին վրայ մխիթարութեան նշոյլներ կ'երեւին, Ծերունին դեղեր առնելէն յետոյ, մի քիչ կը սկսի հանգչիլ, և կէս գիշերին գրեթէ բոլորովին իր սովորական առողջ վիճակը կը ստանայ. մերթ ընդ մերթ հեղձամդձուկ հազ

կ'ունենայ, բայց չուտով կը հանդարտի: Արշալոյսի մօտ՝ ժամը չորսին, իր գրպանի զանգակահար ժամացոյցը ձեռքը առնելով ականջին կը դնէ, կը նայի ժամացոյցը. մինչեւ ժամը վեց. անկողին կը մնայ, յետոյ իր ձեռքով և ընթերակայ երիտասարդ վարդապետներու օգնութեամբ կապան կը հագուի, անկողնէն վար կ'իջնէ և ազօթարանին մօտենալով, բազկատարած եռանգագին կը համբուրէ խաչելութիւնը, կը խաչակնքէ և միեւնոյն ատեն վրան սաստիկ գողգողանք մը գալով, բերնէն արիւնսախառն հեղուկ մը դուրս տալով, հանդարտութեամբ ու անշշուկ կը մարի իր հանդարտ կենաց բոցավառ հոգին:

Կարեւոր և պատշաճ տեղեր, ազգային և օտարազգի լրագրաց և բարեկամաց հեռագրով ու մահազդի թղթերով փութացինք գլոժեւ մեր մեծ կո-

ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ

րուտի՝ տիւրը լուրը: Հեռաւորք հեռագրաւ և մերձաւորք

ներկայութեամբ՝ մասնակցեցան մեր սուգին: Տեղական ամէն լրագիրները յուզեալ բառերով տարածեցին մեծ բանաստեղծին բօթը. մահուան երկրորդ օրը [25|11 Ն. Տ.] կէսօրին ժամը երեքին իբրեւ յուղարկաւորք ներկայ էին քաղքիս ազգային ընտանիք, Ռափայէլեան վարժարանի ամբողջ աշակերտները, Փատուայէն ուսանողներ, օտար ազգի բարեկամներէն Հայագէտ Դէզա, Վենետիոյ գիտութեան կաճառին բարձրապատիւ Քարտուղար Պէրշէ, քաղաքական հիւանդանոցի բժշկապետներէն մեր վանատան ծերունի բժիշկն Տոբտոր Տա Վենեցիա [որ տասնիկ տարի առաջ իր վերին աստիճանի խնամքով մահուրնէ ապաւեց մեր հանգուցեալ լուսահոգի Երուսին] վանատանս փաստաբան Ճիւղզեփփէ Զէրութթի, քաղքիս Բենեդիկտեան վանապետը, երկրագործութեան վարժարանի աշակերտները, օտար ազգի յօդուածագիրներ, իր բազմաթիւ գրաշարները, և այլն: Դազաղը զարդարուած էր ոսկեհիւս շուրջառով, վրան գրուած էին տէրութիւններէ և կաճառներէ ընդունած պատուանշանները ամենէն յարգի սաղաւարտ մը, վարդապետական գաւազան մը, Սկիհ մը, վանատան աշակերտաց ձեռքով կազմուած երկու

գեղեցիկ իրական ծաղիկներով պսակներ և Ռափայէլեան վարժարանի արուեստական պսակ մը՝ հետեւեալ ձօնով « Սիրեցեալ Նահապետին Ազգիս Հայոց Հայ մանկտին Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի »: Յուդարկաւորութեան եկեղեցական արարողութիւնը սովորական պարզութենէ դուրս՝ պատշաճութեան համեմատ վսեմ էր. ողբական ու լալկան կոչնակը կը հնչէր, և կը հնչէր մեր յիշողութեան մէջ հանգուցելոյն տիրունի երկու տողերն.

Հընէսց զանգակ քո, հոռակ զանգակ գիշերի,
ի յաշիտեանս անցեր եւ դոռ յերերի . . .

Ողբերգու մեղեդիներով Նահապետին դազաղը կ'անցնի վանքին սրահներէն. ու կը մտնէ տաճարը: Կը շարունակուին երգեր ու սաղմոսներ: Հուսկ ուրեմն, Հայագէտն Գէզա, իր համառօտ դամբանականով շիջեալ Հանճարին յաղթական բամբն որոտալով, կը յիշեցնէ նորա անցեալին անմահութիւնը. կը մխիթարուինք կը քաջալերուինք:

Կը հնչէր Նահապետին անարշալոյս գիշերուան սգաւոր պղինձը. պաշտելի մարմինը տաճարէն գերեզման կը հասնի. հոն, Ընծայման տօնին յիշատակաւ՝ Երկինքին ընծայ կ'ընէ Միաբանութիւնս անդուգական Մերունին...

Մենասէր հոգին մենաւոր մնաց, յուդարկաւորները գացին հեռացան. տխուր էր օդը տխուր և օրը. վերահաս գիշեր՝ հասաւ ցուրտ ու մռնչող հողմով. յիշեց լուսնակը

ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ նակը Նահապետին այն պատուէրը զոր տուած էր իրեն՝ Հայոց գերեզմաններէն:

Պատուեց ամպերը, վանեց խաւարը, բայց քամին սեւ ամպերը կը մղէր, կու գային անոնք գինքը թաղելու. որոտաց ձայն մը մեր գերեզմանէն. Կաց, մէկ վայրկեան մ'ալ կաց իմ լուսնակ, հոս քար մը կայ ծանօթ Նահապետիս, եկուր հոս կաթէ լոյսիդ արտասուք, Նահապետինն է այս Գերեզման:

ԲԱԶՄ.